

Železna cesta 16, 1000 Ljubljana
01 4735 531
gp@zagovornik-rs.si

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
Gospod Luka Mesec, minister

Štukljeva cesta 44
1000 Ljubljana
E: gp.mddsz@gov.si

Številka: 0070-10/2024/1
Datum: 3. 5. 2024

Zadeva: Priporočila Zagovornika načela enakosti glede osnutka Predloga Zakona o uporabi jezika gluhoslepih (EVA 2024-2611-0021)

Spoštovani,

na podlagi 21. člena Zakona o varstvu pred diskriminacijo (ZVarD) Zagovornik načela enakosti (Zagovornik) daje Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ) priporočila glede osnutka predloga Zakona o uporabi jezika gluhoslepih (EVA 2024-2611-0021; osnutek predloga ZUJG).

Zagovornik priporoča MDDSZ, da osnutek predloga ZUJG spremeni in dopolni tako, da:

- 1. v 3. členu opredeli gluhoslepoto in kdo so ljudje z gluhoslepoto, ki so upravičeni do posameznih pravic po osnutku predloga ZUJG, tako, da bo ureditev skladna z modelom invalidnosti, utemeljenem na človekovih pravicah, in obveznostmi po Konvenciji o pravicah invalidov (MKPI);**
- 2. v 27. členu ustrezneje opredeli merila za funkcionalno presojo gluhoslepote ter povezano s tem v 24. členu dopolni merila za presojo o upravičenosti do dodelitve pravic po osnutku predloga ZUJG;**
- 3. opredeli obseg vseh ključnih pravic, povezanih s komunikacijo (sporazumevanjem) ljudi z gluhoslepoto, zlasti, kaj pomeni pravica osebe z gluhoslepoto biti informirana v njej prilagojenih načinih sporazumevanja (tretji odstavek 7. člena);**
- 4. utemelji omejitve pravice do učenja jezika za tiste osebe z gluhoslepoto, ki se šolajo (prvi odstavek 12. člena);**

- 5. upošteva mednarodnopravne obveznosti Republike Slovenije, iz katerih izhaja, da finančni razlogi ne smejo biti ključni razlog za omejevanje socialnih in drugih pravic ljudem z določenimi osebnimi okoliščinami, da je treba za postopoma polno uresničenje pravic nameniti vse razpoložljive vire in da je treba prednostno varovati pravice skupin ljudi v najranljivejših položajih.**

Zagovornik zaproša MDDSZ za pisni odziv na priporočilo v roku 30 dni.

S spoštovanjem,

Miha Lobnik
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

Poslano:

- naslovníku (po e-pošti),
- zbirka dok. gradiva.

V vednost:

- Kabinet predsednika Vlade Republike Slovenije, gp.kpv@gov.si
- Državni zbor Republike Slovenije, gp@dz-rs.si
- Državni svet Republike Slovenije, gp@ds-rs.si
- Predsednica Republike Slovenije, gp.uprs@predsednica-slo.si
- Ministrstvo za finance, gp.mf@gov.si
- Varuh človekovih pravic, info@varuh-rs.si
- Svet za invalide Republike Slovenije, svetzainvalide-rs.mddsz@gov.si
- Inštitut RS za socialno varstvo, irssv@siol.net
- Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije, info@nsios.si (in po pošti na: Kotnikova ulica 28, 1000 Ljubljana)
- Združenje gluhoslepih Slovenije DLAN, info@gluhoslepi.si, zdruzenje.dlan@gmail.com
- Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije, info@zveza-slepih.si
- Sonček - zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije, zveza@soncek.org
- YHD – Društvo za teorijo in kulturo hendikepa, yhd-drustvo@yhd-drustvo.si
- Odvetniška družba Senica, matija.urankar@senica.si, pia.novak@senica.si

Priloga:

- Utemeljitev strokovne službe Zagovornika k priporočilu št. 0070-10/2024/1

UTEMELJITEV STROKOVNE SLUŽBE ZAGOVORNIKA K PRIPOROČILU ŠT. 0070-10/2024/1

Pomembno je, da je ta zakonski predlog končno v javni razpravi.

Zagovornik načela enakosti (Zagovornik) je maja 2023 na podlagi druge alineje 21. člena Zakona o varstvu pred diskriminacijo (ZVarD) Vladi Republike Slovenije izdal priporočilo, da pripravi in v zakonodajni postopek posreduje predlog zakona, v katerem bo celovito urejen položaj ljudi z gluhoslepoto. Tak zakon bi jim omogočil polno uresničevanje pravice do rabe svojega jezika in drugih pravic na vseh področjih družbenega življenja v Republiki Sloveniji.¹ Zagovornik je že 2021 zakonodajalcu izdal priporočilo glede dopolnitve Ustave RS z novim 62.a členom. V tem je opozoril tudi, da bo ključna zakonska ureditev pravice do rabe svojega jezika gluhih ljudi in ljudi z gluhoslepoto. Razumemo, da se je z navedenim osnutkom prednostno pristopilo k zagotovitvi pravice do rabe svojega jezika in komunikacije ljudi z gluhoslepoto. Ni pa jasno, ali je MDDSZ opravil celovit pregled položaja ljudi z gluhoslepoto, kakšne so ugotovitve o tem in kako bo zagotovljeno, da bo ureditev celovito uredila njihov položaj. To pomeni, da bi imeli ljudje z gluhoslepoto poleg rabe svojega jezika zagotovljene tudi druge pravice na vseh področjih družbenega življenja.

V teh priporočilih se Zagovornik opredeljuje do vsebine osnutka predloga ZUJG, torej do rabe jezika in drugih, s komunikacijo (sporazumevanjem) povezanih pravic.

---

¹ Dostopno na <https://zagovornik.si/izdelki/priporocilo-zagovornika-nacela-enakosti-vladi-republike-slovenije-glede-zakonske-ureditve-polozaja-gluhoslepih-oseb/>. Že pred tem v 2021 Zagovornik dal priporočilo v zvezi dopolnitvijo določb 62.a člena Ustave RS, mdr. da bo ključna zakonska ureditev pravice do rabe svojega jezika gluhih in gluhoslepih, dostopno na <https://zagovornik.si/izdelki/priporocilo-glede-predloga-za-zacetek-postopka-za-dopolnitev-ustave-z-62-a-clenom/>.

1.

Zagovornik načela enakosti priporoča MDDSZ, da osnutek predloga ZUJG spremeni in dopolni tako, da v 3. členu opredeli gluhoslepoto in kdo so ljudje z gluhoslepoto, ki so upravičeni do posameznih pravic po osnutku predloga ZUJG, tako, da bo ureditev skladna z modelom invalidnosti, utemeljenem na človekovih pravicah, in obveznostmi po Konvenciji o pravicah invalidov (MKPI).

V koordinacijski skupini v Kabinetu predsednika Vlade RS za ureditev statusa in pravic oseb z gluhoslepoto je bilo v postopku priprave osnutka predloga ZUJG dogovorjeno, da bosta za opredelitev, kdo je oseba z gluhoslepoto in kaj je gluhoslepota v uporabi medicinska in pomožno še funkcionalna ocena okvare čutov (hkratkne okvare sluha in vida, pri čemer se oba čuta ne moreta medsebojno nadomeščati). Funkcionalna ocena je bila zamišljena kot morebiten korektiv, ko bi bilo ugotavljanje točnih medicinskih kriterijev (odstotki okvare sluha in vida) povezano z nesorazmernimi težavami, tudi zaradi problema komunikacije, kognitivnih težav ipd., ko bi bilo jasno, da oseba zaradi ovir pri komunikaciji potrebuje pravico do rabe tega jezika. Namesto tega bi se po 3. členu osnutka predloga ZUJG² obe oceni uporabili hkrati. Šele to bi omogočilo priznanje gluhoslepote (invalidnosti) upravičencem (osebam z gluhoslepoto) kot pogoja za uživanje pravice do rabe svojega jezika. To pomeni, da so kriteriji za priznanje te invalidnosti po predlogu pripravljavca zdaj strožji, kot veljajo sicer, gluhoslepoto bi se ugotavljalo drugače kot pri priznavanju vseh drugih pravic, kjer načeloma vedno zadostuje medicinski model. Gluhoslepota je opredeljena kot specifična invalidnost, a ozko. Gluhoslepoto in kdo so osebe z gluhoslepoto, ki so upravičeni do posameznih pravic za komunikacijo, se opredeljuje glede na to, koliko pravic jim je država pripravljena priznati (priporočilo št. 4). Opredelitev in teža invalidnosti bi morali skladno z MKPI in Ustavo RS narekovati, katere pravice nekomu gredo in v kolikšni meri (če jih je treba oblikovati in konkretizirati glede na njegov življenjski položaj).

Zagovornik je že v času priprave osnutka predloga ZUJG pripravljavca večkrat opozoril, da je treba pri opredelitvi, kaj je gluhoslepota in kdo so ljudje z gluhoslepoto, pa tudi izpeljavo posameznih pravic, upoštevati mednarodne obveznosti, ki izhajajo iz MKPI.

V tč. e preambule MKPI (Zagovornikov predlog prevoda) je določeno: »ob priznavanju, da je invalidnost koncept, ki se še razvija, in da invalidnost nastaja kot rezultat interakcije oseb z okvarami z ovirami, ki izhajajo iz stališč v družbi in preprek v okolju, kar jim preprečuje, da bi polno in učinkovito sodelovale v družbi na izenačeni osnovi kot drugi«. 1. člen MKPI pa določa (Zagovornikov predlog prevoda), da izraz »osebe z invalidnostmi vključuje ljudi z dolgotrajnimi telesnimi, duševnimi, intelektualnimi ali senzoričnimi okvarami, ki jim v interakciji z različnimi ovirami lahko preprečujejo, da bi na izenačeni osnovi kot drugi polno in učinkovito sodelovali v družbi«. ³ Problematična je že sama opredelitev invalidnosti (invalidnost je dinamičen, odprt koncept, ki temelji na človekovih pravicah, glej razlago v nadaljevanju).

² Ta se glasi: »Oseba z gluhoslepoto je oseba s samostojno obliko invalidnosti, gluhoslepoto, ki pomeni hkratno okvaro vida in sluha, ki je tako resna, da se okvarjeni čuti ne morejo medsebojno nadomeščati, pri kateri je na podlagi:

- medicinske ocene ugotovljena najmanj 50 odstotna izguba sluha po Fowlerju in prva do vključno peta kategorija slepote in slabovidnosti in
- funkcionalne ocene sluha in vida ugotovljena hkratna okvara vida in sluha, ki onemogoča medsebojno kompenziranje okvarjenih čutov.«

³ Posebno priporočilo, da se pripravi ustrežnejši prevod MKPI, skupaj z delovnim predlogom ustrežnejših rešitev in izčrpno utemeljitev je Zagovornik v letu 2023 izdal Vladi RS Dostopno na <https://zagovornik.si/izdelki/priporocilo-zagovornika-nacela-enakosti-vladi-republike-slovenije-glede-revizije-in-uveljavitve-ustreznejsega-prevoda-konvencije-o-pravicah-invalidov/>.

MKPI terja spremembo v razumevanju invalidnosti, zlasti da se preseže zgolj medicinski model razumevanja invalidnosti. Pri tem je pomembno predvsem spoznanje, da pri invalidnosti (drugače kot to razume medicinska doktrina) ne gre le za trajna stanja, ampak tudi za dolgotrajnejša (npr. bolezenska) stanja.

MKPI terja novo razumevanje (spremembo paradigme), kar med drugim dokazuje praksa Sodišča EU.⁴

Razumevanje invalidnosti po MKPI presega tudi družbeni model (pristop oz. paradigma). Po družbenem modelu je invalidnost rezultat dejavnikov v okolju, kjer oseba živi (družbeno pogojene ovire), in ne le rezultat posameznikovega primanjkljaja oziroma okvare (medicinski model). MKPI izhaja iz modela invalidnosti, utemeljenega na človekovih pravicah. To pomeni, da imajo vsi ljudje, ne glede na invalidnost, enake pravice in da jih morajo imeti možnost, po potrebi z dodatno podporo (kot je osebna asistenca, s prevajalci ali da se zagotovi podporno odločanje), tudi uresničevati in tako na izenačeni osnovi kot drugi polno in učinkovito sodelovati v družbi. Na človekovih pravicah utemeljen model učinke medicinskega in družbenega razumevanja invalidnosti povezuje s ključnim merilom, ki je polno in enako uživanje vseh človekovih pravic in vključenost v družbo. To presega tudi model enakih možnosti in kot cilj določa vključujočo enakost.

Tako razumevanje, a le z razlago, omogoča 1. člen ZUJG, ki določa, da so pravice iz tega zakona »potrebne za namen enakopravnega vključevanja oseb z gluhoslepoto v življenjsko in delovno okolje ter vse oblike družbenega življenja«. Podobno v drugi odstavki 7. člena ZUJG določa, da je pravica rabe jezika gluhoslepih na voljo tudi »v vseh drugih življenjskih situacijah (v prvem odstavku 9. ZUJG dodaja še: »povezanih z komunikacijo«, opomba Zagovornika), v katerih bi jim gluhoslepota predstavljala oviro pri zadovoljevanju njihovih potreb«. Ni dovolj jasno in nedvoumno, da bi morale biti tudi družbene ovire (zlasti družbene prepreke v komunikaciji, a ne le te) ključno merilo za funkcionalno oceno, kaj je gluhoslepota in kdo je oseba z gluhoslepoto, saj to ni le medicinska ocena oziroma izmera oviranosti čutov. Upoštevanje učinkov teh oviranosti, torej tudi družbenih vplivov, mora biti hkrati merilo za priznavanje pravic po tem zakonu (priporočilo 2). Ko je lahko raba jezika gluhoslepih (in to po izbiri gluhoslepe osebe) orodje za preseganje neenakopravnosti, morajo biti pravice po tem zakonu zagotovljene. To mora dovolj jasno izhajati že iz pogojev za priznanje pravic, ne pa, da je to dostopno le s pravno razlago.

---

⁴ Glej npr. sodbo Sodišča EU v združenih zadevah C-335/11 in C-337/11 (47. odstavek): »pojem 'hendikepiranost' [tj., invalidnost] iz Direktive 2000/78 treba razlagati tako, da vključuje bolezensko stanje, ki je posledica bolezni, ki je bila diagnosticirana kot ozdravljiva ali neozdravljiva, če ta bolezen povzroči omejitve, ki je posledica zlasti telesnih okvar oziroma umskih ali duševnih motenj in ki zaradi različnih ovir lahko prepreči, da bi zadevna oseba v poklicnem življenju polno in učinkovito sodelovala na podlagi enakopravnosti z drugimi delavci, in je ta omejitev dolgotrajna. Narava ukrepov, ki jih mora delodajalec sprejeti, ni odločilna za ugotovitev, da zdravstveno stanje osebe spada pod ta pojem.«.

Ustavno sodišče RS je že večkrat ugotovilo (posredno) diskriminacijo, tj. kršitev po prvem odstavku 14. člena Ustave RS zaradi nedostopnosti komunikacije pri sojenju ter zaradi arhitekturne nedostopnosti prostorov, v katerih se uresničujejo človekove pravice.⁵ Prav tako je opozorilo, da je treba razumeti, kaj pomeni invalidnost in kdo so osebe z invalidnostjo, skladno z MKPI. Poudarilo je, da je treba zakone razlagati široko v prid pravicam ljudi z invalidnostmi. Ustavno sodišče je v zadevi U-I-168/16 v tč. 26 najprej podalo napotilo za široko razlago o tem, kdo so po Ustavi RS ljudje z invalidnostmi (invalidi): »Zakonska ureditev uresničevanja volilne pravice mora zagotoviti, da je njeno uživanje nediskriminacijsko (prvi odstavek 14. člena Ustave). Med osebnimi okoliščinami, na podlagi katerih je diskriminacija prepovedana, je tudi invalidnost, pri čemer je tudi na ustavni ravni mogoče prevzeti opredelitev iz MKPI, po kateri so invalidi osebe z dolgotrajnimi telesnimi, duševnimi, intelektualnimi ali senzoričnimi okvarami, ki jih v povezavi z različnimi ovirami lahko omejujejo, da bi enako kot drugi polno in učinkovito sodelovali v družbi (drugi odstavek 1. člena MKPI; enako tudi prvi odstavek 3. člena Zakona o izenačevanju možnosti invalidov, Uradni list RS, št. 94/10, 50/14 in 32/17 – v nadaljevanju ZIMI).«

Pripravlavec nima širokega polja proste presoje pri opredelitvi, kaj je gluhoslepota, kdo so ljudje z gluhoslepoto in pod katerimi pogoji imajo pravico do rabe svojega jezika. Tudi pravica do rabe svojega jezika sama je namreč zavarovana v Ustavi RS. 15. člen Ustave RS določa, da se človekove pravice uresničujejo neposredno in na podlagi ustave. Med takšne pravice šteje prepoved diskriminacije, ki je samostojna pravica. Po 15. členu Ustave RS je mogoče predpisati način uresničevanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin z zakonom, kadar tako določa ustava, ali če je to nujno zaradi same narave posamezne pravice ali svoboščine. Med takšne pravice gotovo sodi tudi pravica do rabe jezika gluhoslepih iz 62.a člena Ustave RS. Država jo je torej dolžna podrobneje urediti, a ne na način, ki bi povzročal diskriminacijo. Način uresničevanja pravic in pogoji za uresničevanje pravic ne smejo prerasti prekomerne omejitve pravice do rabe jezika. Ta vprašanja je treba urediti celostno, tako da v pravnem sistemu ne bo nejasnosti in nekoherentnosti (součinkovanje drugih zakonov, več o tem v priporočilu št. 3).

Zagovornik priporoča, da se sledi prvotni rešitvi, sprejeti v navedeni koordinacijski skupini za pripravo ZUJG o alternativni, tj. medicinski ali funkcionalni oceni okvare obeh čutov. Kriterije naj se spremenijo tako, da v prvi alineji 3. člena besedo »in« nadomesti z »ali«.

Besedilo 3. člena pa naj se dopolni tako, da se pred piko na koncu doda novo besedilo:

», tako da nastajajo ovire pri komunikaciji, gibanju, razumevanju ali spoznavanju, kar jim preprečuje, da bi na izenačeni osnovi kot drugi polno in učinkovito sodelovali v družbi pri uresničevanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin, pri uveljavljanju pravic in obveznosti ter v drugih pravnih razmerjih na političnem, gospodarskem, socialnem, kulturnem, civilnem ali drugem področju.«

Ključno je razumevanje, da učinek invalidnosti lahko omeji uresničevanje pravic, aktivnosti osebe in njeno polno sodelovanje v družbi do te mere, da mora družba zanjo zagotoviti posebne storitve, prilagoditve okolja in/ali tehnologije.⁶

⁵ V zadevi U-I-146/07 zaradi nedostopnosti pisanj (nezmožnosti uporabe brajice) za slepe v sodnih postopkih. V zadevi U-I-156/11 pa je za diskriminacijo spoznalo ureditev delne namesto polne dostopnosti grajenega okolja oz. kot kršitev ugotovilo nezadovoljiv standard minimalne (grajene) dostopnosti volišč.

⁶ Rødbrøe, I., Janssen, M. (2006), *Communication and Congenital Deafblindness. Congenital Deafblindness and the Core Principles of Intervention*. Uden, The Netherlands: The Danish Resource Centre on Congenital Deafblindness (VCDBF/Viataal), str. 16, povzeto po NHN (1980), *Bättre livsvillkor för Dövblinda i Norden. Förslag från Nordiska arbetsgruppen för dövblinda. Nordiska nämnden för handikappfrågor*. Sverige.

Doda naj se še nov drugi odstavek 3. člena, ki se glasi:

»Ne glede na določbe prvega odstavka tega člena je oseba z gluhoslepoto, kdor zaradi prirojene gluhoslepote ali oteženega sporazumevanja uporablja jezik gluhoslepih kot svoj jezik«.

Predlog določbe je podoben ureditvi, ki velja za gluhe,⁷ in ima namen omogočiti takojšnje usvajanje tega jezika otrokom z gluhoslepoto ter priznati pravico tistim, ki jo že uresničujejo, brez nepotrebnih postopkov in dokazovanj, torej za lažje uresničevanje pravic, pa tudi zaradi načela ekonomičnosti (glej tudi priporočilo št. 4). Namen je tudi zagotoviti čim prejšnje oblikovanje skupnosti govorcev jezika gluhoslepih, kar bo omogočilo razvoj tega jezika.

Neustrezna opredelitev, kaj je gluhoslepota in kdo so gluhoslepi, je bistveno povezana tudi s priporočilom št. 2, premalo sistemsko urejanje pa ima tudi druge posledice (priporočila št. 25).

---

⁷ V 3. členu ZUSZJ določa: »Gluha oseba po tem zakonu je oseba, ki je povsem brez sluha, oziroma oseba, ki zaradi otežkočenega sporazumevanja uporablja znakovni jezik kot svoj naravni jezik.«

2.

Zagovornik načela enakosti priporoča MDDSZ, da osnutek predloga ZUJG spremeni in dopolni tako, da v 27. členu ustrežneje opredeli merila za funkcionalno presojo gluhoslepote ter povezano s tem v 24. členu dopolni merila za presojo o upravičenosti do dodelitve pravic po osnutku predloga ZUJG.

V petem odstavku 27. člen osnutek predloga ZUJG določa: »Invalidska komisija izdela funkcionalno oceno sluha in vida iz 2. alineje 3. člena tega zakona, pri kateri upošteva zlasti naslednje kriterije:

- sposobnost komunikacije;
- sposobnost samostojnega gibanja v okolici;
- zdravstveni status;
- druge okoliščine, ki vplivajo na slušno in vidno zaznavanje sveta posameznika.«

Taka opredelitev funkcionalne presoje se preveč osredotoča na (medicinsko) izmero okvare čutov in sposobnosti osebe (vid, sluh, komunikacija, orientacija za gibanje), premalo določeni pa so kriteriji za presojo družbenih ovir pri komunikaciji, pri gibanju (na primer mobilnost z javnim prometom, ko npr. pes vodič ne zadošča) in za ovire za razumevanje, ne le zaznavanje okolja in sveta ter polno in učinkovito sodelovanje v družbi (kognitivne ovire).

Kot je pojasnjeno v priporočilu št. 1, mora biti najprej ustrezna in ustavno skladna opredelitev invalidnosti. Ugotovljena teža (zlasti tudi družbenih posledic) invalidnosti pa mora narekovati priznanje pravic. Namesto tega je v osnutku predloga ZUJG oboje – ugotavljanje obstoja invalidnosti in priznavanje pravic – pomešano, priznavanje pravic pa nima jasno razvidnih meril. Medicinska in funkcionalna ocena sta očitno ključno merilo za priznavanje pravic po tem zakonu. V četrtem odstavku 24. člena osnutek predloga ZUJG ureja le: »Na podlagi medicinske in funkcionalne ocene invalidske komisije pristojni center za socialno delo vlagatelju izda odločbo o priznanju pravic po tem zakonu.«

Le iz drugih določb, pa še to le z razlago, je razviden namen pravic (1. člen, drugi odstavek 7. in v prvi odstavku 9. člena ZUJG), ki je preprečiti diskriminacijo zaradi težav zlasti v komunikaciji (sporazumevanju) in informiranosti. Komunikacija je dvosmeren proces, ki ni odvisen le od sposobnosti osebe z gluhoslepoto (okoliščin na njeni strani). Očitno manjka ocenjevanje vpliva družbenih ovir na potrebo po komunikaciji v jeziku gluhoslepih in drugih prilagojenih oblikah komunikacije. Šele to celovito pojasni, zakaj je jezik gluhoslepih potreben za enakopravno uživanje vseh človekovih pravic in svoboščin ter vključevanje oseb z gluhoslepoto v življenjsko in delovno okolje in vse oblike družbenega življenja. Kaj pomeni to vključevanje, bi veljalo tudi podrobneje določiti: gre za možnosti uresničevanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pravic in obveznosti v drugih pravnih razmerjih na političnem, gospodarskem, socialnem, kulturnem, civilnem ali drugem področju.

Zlasti za tiste s prirojeno gluhoslepoto je pomembna povezanost senzorne in gibalne oviranosti (zaradi ovir pri zaznavanju, pa tudi komunikaciji) s kognitivno oviranostjo (spoznavanje, razumevanje okolja, samega sebe oz. »sveta posameznika«, to je najbolj povezano z ovirami pri komunikaciji). Vedno je treba upoštevati tudi morebitne druge oblike oz. vrste invalidnosti (kombinacijo) oziroma njihove presečne učinke. To obrazložitev ZUJG omenja ob opredelitvi jezika gluhoslepih: »Definicija jezika gluhoslepih je široka, saj so tudi značilnosti okvar oseb z gluhoslepoto povsem različne (različna stopnja okvare vida in sluha in morebitni ostanki posameznega čuta), ravno zato so tudi načini sporazumevanja oblikovani povsem individualno ob upoštevanju različnih dejavnikov (čas nastanka gluhoslepote ipd.).«

Merila, ki opredeljujejo gluhoslepoto in potrebo po pravicah iz tega zakona, bi lahko bila še:

- potreba po komunikaciji v jeziku gluhoslepih in drugih prilagojenih oblikah komunikacije pri uresničevanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin, pri uveljavljanju pravic in obveznosti ter v drugih pravnih razmerjih na političnem, gospodarskem, socialnem, kulturnem, civilnem ali drugem področju;
- jezikovna identiteta: ali oseba že zna in uporablja jezik gluhoslepih, kar bi moralo v vsakem primeru pomeniti priznanje pravice do rabe tega (svojega) jezika že na podlagi 62. in 62.a člena Ustave RS, enako kot to gre na primer osebam, ki so gluhe glede priznanja slovenskega znakovnega jezika ne glede na to, ali znajo in lahko uporabljajo tudi slovenski jezik ali ne;⁸
- način oz. čas izgube posameznega čuta glede na možnosti za usvajanje jezika gluhoslepih: npr. ali gre za otroka s prirojenimi okvarami, kar bi moralo vedno zadoščati za priznanje te pravice kot najboljšega načina za usvajanje jezika, da ni treba raziskovati možnosti drugih načinov alternativne in dopolnilne komunikacije;
- ali je oseba usvojila znanje slovenskega jezika, je pismena in v njem lahko sporoča (z glasom, pisno) in ali za sprejemanje informacij lahko uporablja tudi brajico, pri čemer lahko ta sposobnost, vključno s pisnim komuniciranjem, vpliva na obseg pravice, ne pa na priznanje same pravice, ker da se lahko sporazumeva pisno;
- ali oseba zna in uporablja slovenski znakovni jezik (za sporočanje) in je v skupnosti govorcev tega jezika, lahko prav tako vpliva le na obseg pravice do rabe jezika gluhoslepih (znani so primeri, ko je bližnji kot tolmač v jezik gluhoslepih oseba, ki uporablja slovenski znakovni jezik, za komunikacijo s tretjimi v slovenski jezik je zato potreben dodaten tolmač za znakovni jezik), ne pa na pravico, da lahko oseba sama sprejema informacije v jeziku gluhoslepih;
- kakšna je potreba po drugi osebni podpori pri komunikaciji, ne le za rabo jezika gluhoslepih, ampak tudi drugih prilagojenih načinov sporazumevanja (npr. informiranja) gluhoslepih;
- kakšna je potreba po razumevanju specifičnih načinov izražanja in sprejemanja informacij gluhoslepega glede na njegove kognitivne zmožnosti;
- prognoza (npr. očitno progresivno poslabševanje čutov, ki narekuje učenje jezika gluhoslepih, da ne bo nastalo stanje izključenosti);
- potrebo po tem, da se s pravicami iz tega zakona osebi v njegovi življenjski situaciji odpravi ovire, da na izenačeni osnovi kot drugi polno in učinkovito sodeluje v družbi ter pri uresničevanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin, pri uveljavljanju pravic in obveznosti ter v drugih pravnih razmerjih na političnem, gospodarskem, socialnem, kulturnem, civilnem ali drugem področju. Pri tem se upoštevajo konkretne okoliščine, kot je zaposlitev in vsebina konkretnega poklica, izobraževanje, opravljanje različnih javnih in drugih funkcij, socialno mrežo, interese in dejavnosti, izbrani način življenjske ureditve, itd. Pomembno dopolnilno presojo za cilj, tj. namen izravnave posledic ovir, bi moralo imeti uresničevanje pravice do neodvisnega življenja.

---

⁸ Glej opombo 7.

Ta merila niso ključna za to, da jih lažje uporabijo strokovnjaki invalidske komisije, ki bo izdelala mnenje o upravičenosti do pridobitve pravic po tem zakonu, niti za odločanje centra za socialno delo o priznanju pravic, da ne bi prihajalo do arbitrarnosti. Ključni so za to, da lahko vsakdo sam, na podlagi zakonskega besedila, razume, ali ima pravico do rabe jezika gluhoslepih oziroma ali je upravičen do pravic po tem zakonu. Gre za temeljne zahteve po jasnosti, natančnosti in določnosti pri urejanju s predpisi (načela pravne države iz 2. člena Ustave RS). Tega besedilo osnutka predloga ZUJG očitno ne zagotavlja, saj bi bilo skoraj »vse«, razen izmere okvare čutov, odvisno od presoje (razlage) drugih. Zato je ta vprašanja treba urediti ustrezneje in bolj konkretno.

Določbe 3. člena v povezavi s 27. členom osnutka predloga ZUJG o tem, kdo vse so gluhoslepi, ki jim gredo pravice po tem zakonu, zato ni skladna z opredelitvijo, kdo vse so osebe z invalidnostmi oz. kaj je invalidnost po MKPI.

Pri tem se ne sledi niti opredelitvi v uradnem prevodu MKPI, niti drugim širšim opredelitvam, denimo v Zakonu o izenačevanju možnosti invalidov (ZIMI). ZIMI (5. člen) in ZVarD (tretji odstavek 2. člena) vsebujeta določbe, ki onemogočajo poseganje v njun minimalni standard zaščite ljudi z invalidnostmi pred diskriminacijo, torej se uporabljata vselej, ko je to za osebo ugodneje. ZIMI že ureja vprašanja dostopnosti pisanj za gluhoslepe (7. člen), dostopnost dobrin in storitev, ki so namenjene javnosti (8. člen), in obveščenost (14. člen). Ureditev v ZUSZ glede na ZIMI ne more šteti za bolj specijalno, če je manj ugodna in če bi ozke razlage lahko povzročale diskriminacijo. Nekonsistentno in verjetno z ustavo neskladno bi bilo, da bi osebe z javnimi oblastmi po ZIMI komunicirale prek tolmača za ljudi z gluhoslepoto (v zvezi s pisanji) pod ugodnejšimi pogoji kot po ZUJG. Čeprav naj bi prav ta zajamčil, da se lahko neposredno besedno izražajo v svojem jeziku (npr. da dobijo besedo pri zaslišanju kot stranke, priče, kot obdolženci).

Pri opredeljevanju pravic v ZUJG je treba upoštevati, da so med ljudmi z gluhoslepoto velike razlike. Tudi v tem, katere pravice uresničujejo, kako živijo oziroma kako želijo živeti in uživati svojo pravico do neodvisnega življenja, ki zaradi pomanjkanja možnosti komunikacije ne sme biti okrnjena. Normiranje pogojev za uživanje pravice do komuniciranja ljudi z gluhoslepoto se ne sme sprevreči v prekomerno omejevanje te in drugih pravic (zaradi soodvisnosti komunikacije z uresničevanjem drugih pravic) ali celo v zakonodajno normiranje obsega in vsebine življenjskih aktivnosti ter življenjskih stilov glede na posameznikovo vrsto invalidnosti.

V priporočilu št. 3 Zagovornik opozarja tudi, da je vsebina pravice po tem osnutku predloga zakona premalo jasno opredeljena, je omejena, ali sploh ni opredeljena.

3.

Zagovornik načela enakosti priporoča MDDSZ, da osnutek predloga ZUJG spremeni in dopolni tako, da opredeli obseg vseh ključnih pravic, povezanih s komunikacijo (sporazumevanjem) ljudi z gluhoslepoto, zlasti, kaj pomeni pravica osebe z gluhoslepoto biti informirana v njej prilagojenih načinih sporazumevanja (tretji odstavek 7. člena).

V prvem odstavku 1. člena predlog osnutka ZUJG določa, da »ta zakon ureja pravico oseb z gluhoslepoto uporabljati jezik gluhoslepih, pravico oseb z gluhoslepoto do informiranja v njim prilagojenih načinih sporazumevanja, obseg in način uveljavljanja pravice do tolmača za jezik gluhoslepih (v nadaljnjem besedilu: tolmač) in do podporne osebe za delo z osebami z gluhoslepoto (v nadaljnjem besedilu: podporna oseba) ter ostale pravice oseb z gluhoslepoto, vezane na uporabo jezika gluhoslepih, potrebnih za namen enakopravnega vključevanja oseb z gluhoslepoto v življenjsko in delovno okolje ter vse oblike družbenega življenja«.

Zagovornik priporoča, da se drugi odstavek 1. člena spremeni tako, da se glasi:

»Ne glede na določbe drugih zakonov se uporabljajo določbe tega zakona, če so za gluhoslepo osebo ugodnejše.«

Predlog sledi tudi rešitvam v 5. členu ZIMI in 2. členu ZVarD. V nasprotnem bi lahko predlagana določba povzročala težave pri razlagi, kaj velja.

Prvi odstavek 7. člena predloga osnutka ZUJG določa pravico uporabljati jezik gluhoslepih v postopkih pred državnimi organi, organi lokalne samouprave, izvajalci javnih pooblastil oziroma izvajalci javne službe. Ta se izvaja prek tolmačev za jezik gluhoslepih, ki ga brezplačno zagotovijo navedeni zavezanci.

Podrobneje to pravico osnutek predloga ZUJG ureja v 8. členu, kjer med drugim v tretjem odstavku jamči tudi tolmačenje italijanskega ali madžarskega govornega jezika v jezik gluhoslepih ter individualno prilagojene načine sporazumevanja, glede na izkoristek vida in sluha osebe z gluhoslepoto, in tolmačenje iz jezika gluhoslepih v govorni italijanski ali madžarski jezik.

Zagovornik priporoča, da se osnutek predloga ZUJG dopolni tako, da bo po potrebi osebi z gluhoslepoto zagotovljeno tudi dvojno tolmačenje, torej v znakovni jezik (ali iz znakovnega jezika) in da bodo kot tolmači lahko nastopali tudi gluhi, ki znajo jezik gluhoslepih.

Drugi odstavek 7. člena osnutka predloga ZUJG pa določa: »Oseba z gluhoslepoto ima pravico uporabljati jezik gluhoslepih tudi v vseh drugih življenjskih situacijah, v katerih bi ji gluhoslepota pomenila oviro pri zadovoljevanju njenih potreb.« Ta pravica se izvaja prek podporne osebe.

Ta določba ne upošteva veljavnega 8. člena ZIMI. Ta ponudnikom dobrin in storitev prepoveduje diskriminacijo, v ta namen pa uveljavlja zahteve po dostopnosti. V tretji alineji tretjega odstavka natančneje določa, kako so zavezanci dolžni zagotavljati ukrepe za odpravljanje ovir za dostopnosti dobrin in storitev, ki so na voljo javnosti. To se nanaša zlasti »na to, da se pri ponujanju blaga in storitev, ki so na voljo javnosti, če je to potrebno, zagotovijo primerna podpora, zlasti z drugo osebo (bralci, tolmači slovenskega znakovnega jezika, tolmači za gluhoslepe), oznake v brajici ter podatki v lahko čitljivi in razumljivi obliki«.

Breme zagotavljanja teh storitev je na zavezancih, razen če izkažejo, da je to zanje skladno s četrtem odstavkom 8. člena ZIMI preveliko breme.⁹

Po petem odstavku 8. člena ZIMI je minimalne zahteve za dostopnost do blaga in storitev, ki so na voljo javnosti (torej tudi avdiovizualnih medijskih storitev ter drugih proizvodov, ki zagotavljajo njihovo uporabo), dolžan podrobneje urediti resorni minister s podzakonskim aktom. Rok za sprejetje pravilnika je bil 11. 12. 2011 (četrty odstavek 43. člena ZIMI). Ta predpis še vedno ni sprejet, kar je nesprejemljivo. Na to je Zagovornik že večkrat opozoril MDDSZ in druge deležnike, tudi Vlado RS ter Državni zbor. Vendar to ne pomeni, da ZIMI v tem delu ni uporaben. Tak predpis bi »le« povečal pravno varnost, ne pa izvirno uredil vsebine samih pravnih obveznosti.

Rešitve v osnutku predloga ZUJG je treba jasno povezati s temi določili ZIMI ali jih povzeti v bistvenih elementih. Ne zadošča le omenjanje te ureditve v obrazložitvi.

Tretji odstavek 7. člena osnutka predloga ZUJG določa le: »Oseba z gluhoslepoto ima pravico biti informirana v njej prilagojenih načinih sporazumevanja v skladu s posebnimi predpisi.« Ta določba je vsebinsko prazna in prav tako ne upošteva ZIMI in se ne sklicuje nanj, čeprav ureja to pravico.

ZIMI v 8. členu od ponudnikov dobrin in storitev prek zahtev po dostopnosti pričakuje tudi zagotavljanje informacij, povezanih z dobrinami in storitvami, ki so na voljo javnosti. V 7. členu ureja pravico do informiranja o vsebini pisanj v vseh postopkih pred državnimi organi, organi samoupravne lokalne skupnosti, izvajalci javnih pooblastil oziroma izvajalci javne službe.

Po 14. členu ZIMI diskriminacija zaradi invalidnosti vključuje tudi onemogočanje sprotnega in enakovrednega dostopa do informacij, namenjenih javnosti, brez dodatnih stroškov za invalida, upoštevajoč pri tem načelo primerne oziroma razumne prilagoditve v invalidom dostopnih oblikah zapisov, jezikov in tehnologij, ki ustrezajo različnim vrstam invalidnosti.

To ureditev je treba povzeti ali nanjo dovolj jasno napotiti, da bo zavezancem jasno, katere možne oblike pisne komunikacije se lahko zagotavlja po izbiri gluhoslepega (ZIMI le primeroma omenja brajico, povečan črni tisk, zvok, elektronsko oblike). Skladno z drugim členom MKPI bi veljalo podrobneje razčleniti, kako se lahko v ta namen zagotovi še druga »sredstva in oblike zapisa sporočila skupaj z dostopno informacijsko in komunikacijsko tehnologijo«.

To velja ne glede na določbo petega odstavka 7. člena ZUJG, ki se glasi: »Pri izvajanju storitev javne službe se lahko na podlagi izdelanega individualiziranega načrta osebi z gluhoslepoto omogoči sporazumevanje v njej prilagojenih načinih sporazumevanja, ki osebi z gluhoslepoto omogočijo enakopravno sodelovanje ali na drugačen način, ki je sprejemljiv za osebo z gluhoslepoto. Pri pripravi individualiziranega načrta mora sodelovati združenje tolmačev in podpornih oseb za jezik gluhoslepih (v nadaljnjem besedilu: združenje).«

---

⁹ Ta se glasi: »Ukrepe iz prejšnjega odstavka je treba zagotoviti, razen če javnim in zasebnim subjektom, ki ponujajo blago in storitve, ki so na voljo javnosti, ne nalagajo nesorazmernega bremena. Pri presoji, ali ukrep pomeni nesorazmerno breme, se upoštevajo zlasti velikost in viri javnega ali zasebnega subjekta, njegova narava, ocenjeni stroški, mogoče koristi od boljšega dostopa za invalide ter zgodovinske, kulturne, umetniške in arhitekturne vrednosti premožnin oziroma nepremičnin.«

Za vprašanje tega načrta ni dovolj jasno, da morajo biti načeloma pri tem spoštovane določbe o razumni prilagoditvi (tretji odstavek 3. člena ZIMI, tretji odstavek 5. člena v povezavi z 2. členom MKPI). Torej, da zahtevke o konkretnih rešitvah načeloma postavi oseba z gluhoslepoto, da se ji na izenačeni osnovi kot drugim zagotovi uživanje ali uresničevanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin, in da jih zavezanec lahko odkloni le, če mu nalagajo nesorazmerno ali nepotrebno breme. Če ga vseeno odkloni, gre za diskriminacijo. Smisel sodelovanja strokovnjakov združenja bo tako predvsem ponuditi podporo, vire ipd. zavezancu, lahko bodo tudi pomagali pri izvedbi, ter oporo upravičencu, ne pa pomagati iskati »sprejemljivost« rešitve za osebo z gluhoslepoto.

Zagovornik priporoča, da se natančneje, a le primeroma, pojasni, kaj v okviru pravice do rabe jezika gluhoslepih pomeni pravica do rabe drugih prilagojenih načinov sporazumevanja. Ne gre namreč le za načine, ampak tudi obliko, sredstva, tudi informacijsko tehnologijo. Pomembno je razumeti, da pravica do učenja jezika gluhoslepih poleg taktilnega sporazumevanja z dotikom obsega pravico do učenja o sporazumevanju v prilagojenih načinih, sredstvih in oblikah zapisovanja in branja sporočil, skupaj z dostopno informacijsko in komunikacijsko tehnologijo. To bi bilo posebno pomembno za tiste, ki se iz različnih razlogov ne morejo učinkovito učiti jezika gluhoslepih, da imajo vsaj minimalno predstavo o tem, kako se lahko zagotavlja te načine komunikacije, na primer starejše osebe z gluhoslepoto.

4.

Zagovornik načela enakosti priporoča MDDSZ, da osnutek predloga ZUJG spremeni in dopolni tako, da utemelji omejitve pravice do učenja jezika za tiste osebe z gluhoslepoto, ki se šolajo (prvi odstavek 12. člena).

Poseben vidik je vprašanje potencialno zelo resne omejitve pravice do učenja jezika gluhoslepih po 12. členu osnutka predloga ZUJG. Ta jamči pravico učenja jezika osebam z gluhoslepoto, »ki se ne šolajo«. Ta rešitev ni obrazložena.

Če je učenje jezika gluhoslepih v šolah zagotovljeno drugače oz. na domnevno ustrežnejši način, naj se na to ureditev, ki mora imeti naravo iztožljive pravice, jasno napoti. V nasprotnem naj se navedeno omejitev črta. Šole so kot nosilci javnih pooblastil dolžne zagotoviti tolmače za otroke z gluhoslepoto pri pouku. Glede na življenjske okoliščine, npr. pri postopnem nastajanju gluhoslepote in ne glede na znanje slovenskega jezika, pa mora biti v šolah zagotovljena tudi pravica do učenja jezika gluhoslepih, ne le pravica do rabe svojega jezika.

5.

Zagovornik načela enakosti priporoča MDDSZ, da ZUJG spremeni in dopolni tako, da upošteva mednarodnopravne obveznosti Republike Slovenije, iz katerih izhaja, da finančni razlogi ne smejo biti ključni razlog za omejevanje socialnih in drugih pravic ljudem z določenimi osebnimi okoliščinami, da je treba za postopoma polno uresničenje pravic nameniti vse razpoložljive vire in da je treba prednostno varovati pravice skupin ljudi v najranljivejših položajih.

Tekom dosedanje razprave se je odprlo tehtno vprašanje, ali je določitev največjega obsega števila ur storitev podporne osebe ustrezna glede na minimalne potrebe ljudi z gluhoslepoto. Ti imajo pravico, da so lahko ne glede na invalidnost enako kot drugi vključeni v družbeno življenje in v enaki meri uživajo vse človekove pravice in svoboščine. Omejitve pravice do podporne osebe (glej tudi priporočilo št. 3 glede oseb, ki se šolajo) niso obrazložene.

Čeprav tega pripravljavec v obrazložitvi osnutka predloga ZUJG ni navedel, je mogoče sklepati, da so razlogi za nekatere predlagane rešitve ekonomski oziroma fiskalni.

Po drugi strani se ocenjeni učinki zakona (uresničevanje pravic) in stroški izvajanja zakona zdijo pretirani. Ocena je, da bi npr. pravice uveljavilo 2.000 oseb z gluhoslepoto, da bi jo uveljavil vsaj po en svojec za učenje jezika gluhoslepih, vsak osebni asistent. Ni ocene, koliko oseb z gluhoslepoto zna jezik gluhoslepih in ga tudi uporablja. Trenutna skupnost teh »govorcev« je znana, v obrazložitvi se navaja, da je Združenje gluhoslepih Slovenije Dian v stiku s 140 osebami z gluhoslepoto, pri čemer ni znano, koliko jih sploh uporablja ali se jih uči jezik gluhoslepih. Zunaj te skupnosti po naši oceni ni gluhoslepih oseb, ki bi znale in uporabljale ta jezik.

Številni ljudje z gluhoslepoto jezika gluhoslepih ne uporabljajo in ga nikdar ne bodo. Uporabljajo slovenski jezik tako govorno (osebe ki so šele kasneje izgubile sluh in/ali vid) kot pisno. Nekateri za pisno komunikacijo morda uporabljajo brajico (slovenščina v pisavi za slepe), z brajevo vrstico npr. lahko uporabljajo računalnike. Ti ljudje lahko za komunikacijo pišejo, uporabljajo tehnične naprave (komunikator), z ostanki sluha poskušajo uporabljati slušne aparate oziroma imajo morda polževe vsadke ipd. Nekateri za sporočanje uporabljajo znakovni jezik (gluhi, ki so naknadno izgubili vid). Manjkajo ocene, kaj bi uveljavitev zakona prinesla za največjo skupino ljudi z gluhoslepoto, tj. starejše, ki bodo verjetno le omejeno zainteresirani za nekatere, ne pa vse pravice po tem zakonu, nenazadnje zaradi omejene zmožnosti nekaterih učiti se ta jezik.

Smiselno bi bilo narediti napovedi uporabe pravic, ki so realne in to srednjeročno, npr. največ za 5 let. Ključno vprašanje je, koliko oseb z gluhoslepoto in njihovih bližnjih in spremljevalcev oseb bi se letno sploh želelo učiti in lahko učilo (naučilo) jezika gluhoslepih. Najprej je treba oceniti interes za učenje, o izvedljivosti pa odločajo zlasti zmožnosti za učenje jezika, tudi na strani učiteljev tega jezika.

Pravica do rabe jezika gluhoslepih in drugih s tem povezanih pravic po osnutku predloga ZUJG (in ZIMI) so izraz obveznosti, da so vsem ljudem zagotovljene enake pravice in enake možnosti in priložnosti v vseh življenjskih obdobjih in v nekaterih posebnih dolgotrajnejših situacijah, kar je mogoče zagotoviti s temi pravicami. Zato so pri urejanju na prvem mestu pravice ljudi. Finančni vidiki so le eden od razmislekov pri iskanju načina izvajanja ključnih rešitev in ne cilj sam po sebi.

Razumljivo je, da so rešitve tudi javnofinančno vzdržne. Hkrati pa se je treba zavedati, da skladno z načelom uporabe vseh razpoložljivih virov, ki med drugim izhaja iz prevzetih mednarodnih obveznosti na področju spoštovanja socialnih pravic, finančni vidiki ne smejo biti ključno merilo, ki bi določalo vsebino in obseg teh pravic.

Drugi odstavek 4. člena MKPI določa: »Glede ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic se tudi po vsaka država pogodbenica zavezuje, da bo sprejemala ukrepe, tako da bo v največji mogoči meri izkoristila vire, s katerimi razpolaga, po potrebi v okviru mednarodnega sodelovanja, zato da se postopno doseže polno uresničenje teh pravic. Ta določba ne posega v tiste obveznosti iz te Konvencije, ki so po mednarodnem pravu takoj uporabne.« Ta določba povzema določila Mednarodnega pakta o socialnih, ekonomskih in kulturnih pravicah (MPESKP), ki velja tudi sam zase.

Tudi Odbor MKPI v Splošnem komentarju št. 5 v tč. 38 (h) izrecno poudarja, da med ti. temeljne obveznosti (core obligation) sodi tudi »Uporaba vseh razpoložljivih sredstev, vključno z regionalnimi sredstvi in sredstvi za razvojno sodelovanje, za razvoj vključujočih in dostopnih storitev neodvisnega življenja«. Navedeno pomeni, da je država dolžna zagotavljati progresiven, čedalje višji nivo teh pravic. To velja, razen če gre za izjemna začasna stanja, ki so izven vpliva države, na primer v času kriznih razmer, pa tudi tedaj morajo biti omejevalni ukrepi nujni, razumni, začasni in sorazmerni, pri čemer je treba upoštevati zlasti možna alternativna ravnanja.¹⁰

Tudi pri omejevanju pravic ni dopustno posegati v zaščiteno jedro posamezne pravice ali kršiti prepoved diskriminacije. Še več, velja načelo primarnega zagotavljanja največjega možnega obsega pravic za tiste iz najbolj marginaliziranih in za kršitve pravic najbolj ranljivih družbenih skupin, kamor sodijo prav ljudje z gluhoslepoto.

Iz prakse Sodišča EU izhaja, da morajo morebitna odstopanja od enakega obravnavanja zasledovati cilje javne (npr. socialne) politike (ne individualnih delodajalcev), ukrepi pa morajo biti oblikovani tako, da spodbujajo javni interes in ne zgolj zmanjševanje stroškov.¹¹ Sodna praksa Sodišča EU izkazuje, da javnofinančni oz. ekonomski razlogi sami po sebi sploh ne morejo biti samostojen, po pravu EU dopusten cilj, ki bi opravičeval slabše obravnavanje oz. diskriminacijo na področju zaposlovanja in dela.¹² Pravo EU je lahko tudi pri tem urejanju relevantno najmanj v delu, kolikor se nanaša na področje zaposlovanja in dela, pa tudi kadar gre za uresničevanja drugih pravic po primarnem pravu EU (npr. volilna pravica).

Tudi Ustavno sodišče RS je v zadevi U-I-156/11 opozorilo na stroga merila za presojo diskriminatornih učinkov nedostopnosti, ko gre za uresničevanje človekovih pravic (volilne pravice). Odzvalo se je tudi na navedbe Vlade RS o bistveno povečanih stroških volitev in poudarilo, da ti ne morejo utemeljiti diskriminacije invalidov pri izvajanju volilne pravice. »Da je odprava teh ovir povezana s finančnimi sredstvi, lahko vpliva le na dolžino prehodnega časa, v katerem je treba poskrbeti za odpravo navedenih ovir. Ne more pa tako dolgo in brez (krajše) časovne omejitve tudi v prihodnje upravičevati diskriminacije.« Tudi po Ustavi RS vzdrževanja diskriminacije ni mogoče utemeljiti z ekonomskimi, fiskalnimi cilji ter težo teh ali z organizacijskimi bremenii.

---

¹⁰ Ariranga G. Pillay, Chairperson, Committee on Economic, Social and Cultural Rights, Letter to States Parties, 16 May 2012; glej tudi Statement by Mr. Ariranga G. Pillay, Chairperson, Committee on Economic, Social and Cultural Rights, 67th Session of the United Nations General Assembly 2012, 23 October 2012, New York.

¹¹ Glej npr. zadevo C-388/07, Age Concern England (2009), ali združeni zadevi C-159/10 in 160/10, Fuchs in Köhler proti Land Hessen (2011).

¹² Npr. v delovnem pravu - primerjaj s sodbo Sodišča EU (SEU) v zadevi *Gerhard Fuchs in Peter Köhler proti Land Hessen*, C-159/10, C-160/10, z dne 21. 7. 2011, v 74. točki; podobno v statusnem pravu tujcev – v 2. odstavku 17. člena Direktive Sveta 2003/109/ES z dne 25. novembra 2003 o statusu državljanov tretjih držav, ki so rezidenti za daljši čas. To niso legitimni razlogi javnega reda za omejevanje dostopa do statusa rezidenta.